

Історико-політичні проблеми сучасного світу:
Збірник наукових статей. – Чернівці:
Чернівецький національний університет,
2023. – Т. 48. – С. 105-116
DOI: 10.31861/mhpi2023.48.105-116

Modern Historical and Political Issues:
Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi:
Chernivtsi National University,
2023. – Volume. 48. – pp. 105-116
DOI: 10.31861/mhpi2023.48.105-116

УДК 327:351.746.1(569.4)

© Карина Рогуля¹

Трансформація доктрини безпеки Ізраїлю у сучасних міжнародно-політичних умовах

У цій статті розглядається трансформація ізраїльської доктрини безпеки в умовах мінливих міжнародно-політичних процесів Близького Сходу. Застосовуючи комплексний аналіз, дослідження з'ясує ключові геополітичні чинники – історичні контексти, арабо-ізраїльські конфлікти, зовнішні альянси (зокрема зі Сполученими Штатами), територіальні імперативи, ядерну двозначність, зростання недержавних гравців, таких як Хезболла та ХАМАС, регіональну динаміку, зокрема після Арабської весни, та технологічні інновації, які суттєво вплинули на формування стратегічного мислення Ізраїлю з моменту його заснування. Завдяки ретельному дослідженню першоджерел, політичних зрушень і стратегічних маневрів, стаття підкреслює адаптивний підхід Ізраїлю, наголошуючи на стримуванні, превентивних стратегіях, територіальній цілісності та технологічному прогресі. Отримані дані пояснюють тривалий пошук Ізраїлю безпеки серед багатогранних викликів, надаючи комплексне розуміння його парадигми безпеки, що розвивається в бурхливому близькосхідному ландшафті.

Ключові слова: Ізраїль, доктрина безпеки, Близький Схід, геополітика, арабо-ізраїльський конфлікт, проксі-війна, недержавні актори, арабська весна, технологічні інновації.

Transformation of Israel's Security Doctrine in Modern International and Political Realities

This article critically examines the nuanced evolution of Israel's security doctrine against the backdrop of contemporary geopolitical shifts within the Middle East. Historically anchored in existential concerns stemming from its establishment in 1948, Israel's security paradigms have been molded by a complex interplay of regional, historical, and global factors. Central to this analysis is the enduring Arab-Israeli conflict, marked by multiple wars and intermittent confrontations, which has engendered a defensive posture emphasizing preemptive strikes and deterrence mechanisms. Additionally, the study delves into the pivotal role of external alliances, particularly with the United States, highlighting how military aid, intelligence collaboration, and diplomatic support have fortified Israel's strategic resilience while also necessitating recalibrations in response to evolving U.S. policies.

Furthermore, the research elucidates the significance of territorial imperatives, emphasizing Israel's strategic depth considerations vis-à-vis territories like the Golan Heights, West Bank, and Gaza Strip. These regions serve dual purposes: as buffer zones against potential threats and as platforms for early warning systems, underscoring the doctrine's emphasis on territorial integrity as a cornerstone of national security. The article also probes into Israel's policy of nuclear ambiguity, assessing its role as a potent deterrent against existential threats and its implications for regional stability.

Incorporating insights from the rise of non-state actors such as Hezbollah and Hamas, the study underscores Israel's adaptive responses to asymmetric warfare, guerrilla tactics, and proxy confrontations. Moreover, against the backdrop of the post-Arab Spring Middle East characterized by civil strife, state fragmentation, and the ascendance of extremist entities, the research delineates Israel's strategic recalibrations in navigating multifaceted challenges.

¹ Аспірантка кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Науково-навчального інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Україна. E-mail: rogulya96@gmail.com.

In synthesizing these multifaceted elements, this research offers a comprehensive elucidation of Israel's transformed security doctrine, illuminating its adaptive strategies, enduring imperatives, and intricate interplay with modern Middle Eastern geopolitics.

Keywords: Israel, security doctrine, Middle East, geopolitics, Arab-Israeli conflict, proxy war, non-state actors, Arab Spring, technological innovation.

Постановка наукової проблеми та її значення. Динамічні геополітичні реалії Близького Сходу характеризуються складним перебігом регіональних конфліктів, мінливістю альянсів і залученістю глобальних акторів. Цей регіон, багатий історичною спадщиною та ресурсами, є центром перетину міжнародних інтересів, де давні суперечки переплітаються з новими геополітичними викликами, такими як вплив технологічних досягнень і проксі-війни. Як наслідок, Близький Схід продовжує залишатися ключовим регіоном стратегічного значення, стабільність і розвиток якого мають далекосяжні наслідки для глобальної політики та безпеки. Трансформація доктрини безпеки Ізраїлю в сучасних міжнародно-політичних умовах є прямою рефлексією на постійну динаміку близькосхідних подій, а відтак являю собою важливу тему, яка відображає складну взаємодію між стратегіями національної безпеки та глобальним ландшафтом, що швидко змінюється. Ця стаття має на меті розібрати та проаналізувати зміни в доктрині безпеки Ізраїлю, зокрема у відповідь на динамічні міжнародні та регіональні сценарії XXI століття. Важливість цього дослідження полягає в його прагненні зрозуміти, як нація адаптує свою систему безпеки в середовищі, що характеризується технологічним прогресом, зміною політичних альянсів і появою нових загроз.

В основі цього наукового дослідження лежить проблема розуміння того, як Ізраїль, нація з унікальним геополітичним положенням та історичним контекстом, трансформувала свою доктрину безпеки у відповідь на сучасні міжнародні та політичні умови. Це питання важливе з кількох причин. По-перше, воно дає уявлення про адаптивні стратегії нації, яка перебуває в стані постійної тривоги та конфлікту з самого початку заснування власної держави. По-друге, це дає змогу дослідити, як глобальні зміни, такі як розширення мережі та впливу недержавних акторів, кіберзагрози та зміна динаміки політичних процесів в регіоні, впливають на політику безпеки країни. По-третє, це сприяє ширшому обговоренню доктрин національної безпеки, слугуючи прикладом для інших країн, які стикаються з подібними проблемами.

Мета і завдання статті. Основною метою цієї статті є комплексний аналіз еволюції доктрини безпеки Ізраїлю в контексті сучасних міжнародних і політичних викликів, який включає вивчення того, як історичний досвід Ізраїлю, його унікальні геополітичні реалії та мінливий характер загроз сформували його підхід до національної безпеки. Стаття має на меті заповнити прогалину в поточних наукових дискусіях, пропонуючи сучасний, детальний і критичний аналіз стратегій безпеки Ізраїлю перед обличчям сучасних глобальних змін.

Для досягнення своєї мети в статті висувається кілька конкретних цілей, зокрема: історична контекстуалізація, яка має на меті простежити історичну еволюцію доктрини безпеки Ізраїлю від її створення в 1948 році до сьогодення, виділяючи ключові віхи та поворотні моменти; аналіз сучасних змін в доктрині безпеки Ізраїлю у відповідь на нещодавні міжнародні та регіональні події, включаючи зростання цифрової війни, появу нових глобальних гравців і зміни в регіональних альянсах; оцінка стратегічної відповіді Ізраїлю на сучасні виклики безпеки, такі як тероризм, кіберзагрози та проксі-війни, а також те, як ці відповіді узгоджуються з традиційними підходами до безпеки або відхиляються від них. У статті використовується мультидисциплінарний підхід, інтегруючи погляди з міжнародних відносин, досліджень безпеки, політології та досліджень технологій.

Аналіз джерельної бази дослідження. Трансформація доктрини безпеки Ізраїлю в контексті сучасної міжнародно-політичної ситуації є важливою темою досліджень серед провідних аналітичних центрів. Інститут досліджень національної безпеки, що базується в Ізраїлі, часто публікує аналіз доктрини безпеки Ізраїлю. Останні публікації зосереджені на наслідках регіональних геополітичних зрушень, стратегії кібербезпеки Ізраїлю та впливі нових технологій на національну безпеку. Вашингтонський інститут близькосхідної політики пропонує докладні дослідження безпеки Ізраїлю в контексті відносин США та Близького Сходу. Зокрема, експерти цього аналітичного центру досліджували реакцію Ізраїлю на іранські ядерні амбіції, ізраїльсько-

палестинський конфлікт². Експерти центру Вудро Вільсона – динаміку ізраїльсько-арабських відносин після угод Авраама³. Інститут Брукінгса здійснює широкий аналіз безпекових проблем регіону, у тому числі проблеми безпеки Ізраїлю – дослідження його науковців включають обговорення зовнішньої політики США на Близькому Сході, балансу сил у регіоні та ролі великих держав у формуванні середовища безпеки Ізраїлю⁴. Ключові теми останніх досліджень охоплюють вивчення адаптації до нових викликів безпеці, регіональні альянси та суперництво, вплив глобальної політики та перехід від традиційної війни до гібридної⁵.

Що стосується останніх наукових досліджень, то, наприклад, у роботі «Периферійна доктрина Ізраїлю: тоді і зараз», ізраїльський автор Й. Гузанскі досліджує одну з ключових політичних стратегій Ізраїлю з перших років: встановлення відносин з неарабськими державами, відоме як «периферійна доктрина». Ця стратегія мала на меті врівноважити панарабізм і уникнути ворожості арабських сусідів, тим самим посиливши безпеку Ізраїлю, економічні зв'язки та зменшивши його регіональну ізоляцію. Й. Гузанскі розповідає про те, як ця стратегія перетворилася на те, що він називає «доктриною зворотньої периферії»⁶. Останнім часом Ізраїль налагодив або покращив зв'язки з кількома арабськими державами Перської затоки та країнами Східного Середземномор'я. Ця зміна значною мірою базується на взаєморозумінні між цими державами, що, незважаючи на конкретні політичні розбіжності, вони мають спільні інтереси безпеки та економіки. Ці інтереси включають протидію зростаючому регіональному впливу Ірану та Туреччини. Й. Гузанскі зазначає, що як на початковій, так і на зворотній периферіях на дипломатичні зусилля Ізраїлю суттєво вплинула відносна динаміка влади Ірану та Туреччини. Зміна стратегічних альянсів Ізраїлю також відображає ширші геополітичні зрушення, такі як зменшення впливу Сполучених Штатів на Близькому Сході. Це, у свою чергу, спонукало учасників зворотньої периферії до більш тісної співпраці в управлінні спільними загрозами. Аналіз Й. Гузанскі включає перспективу того, що ці нові альянси, зміцнюючи безпеку та політичний статус Ізраїлю, не слід розглядати як заміну вирішення ізраїльсько-палестинського конфлікту. Ключовими прикладами цієї нової доктрини в дії є Угоди Авраама, нормалізаційні угоди між Ізраїлем і кількома арабськими державами, які ілюструють еволюцію регіональних відносин і стратегічних альянсів. Ці угоди відкрили нові шляхи для співпраці, але також підкреслили складність політичної динаміки регіону. Дослідження Й. Гузанскі пропонує комплексний погляд на історичний і поточний контекст регіональних стратегій Ізраїлю, ілюструючи, як геополітичні відносини на Близькому Сході трансформувалися з часом⁷. Ця еволюція відображає зміну потреб у безпеці, динаміку регіональної влади та ширші геополітичні зміни.

Нетрадиційні виклики безпеці Ізраїлю досліджував Г. Сібоні у своїх численних роботах, зокрема «Як Ізраїль став кібер та технологічною супердержавою»⁸. Фокус уваги даного дослідника зосереджений у інформаційній та кібер-площинах та присвячені вивченню загроз для національної безпеки Ізраїлю у контексті сучасної геополітичної ситуації.

Стратегічне партнерство між Сполученими Штатами та Ізраїлем є ще одним важливим аспектом ізраїльської доктрини безпеки. Зокрема Д. Росс здійснив глибокий аналіз цих відносин,

² Eisenkot G., Siboni G. (2019). Guidelines for Israel's national security strategy. *The Washington Institute for Near East Policy*. Available at: <https://www.washingtoninstitute.org/media/4613> (Accessed: 1.11.2023).

³ Wilson Center. (2021). Abraham Accords One Year Later: Assessing Impact and What Lies Ahead. Available at: <https://www.wilsoncenter.org/event/abraham-accords-one-year-later-assessing-impact-and-what-lies-ahead> (Accessed: 10.11.2023).

⁴ Sachs N., Huggard K. (2020). Israel in the Middle East: The Next Two Decades. *Brookings Institution*. Available at: <https://www.brookings.edu/articles/israel-in-the-middle-east-the-next-two-decades/> (Accessed: 1.11.2023).

⁵ Telhami S. (2023). Israel Loses Much of the Support It Gained After Hamas Attack. *Brookings Institution*. Available at: <https://www.brookings.edu/articles/israel-loses-much-of-the-support-it-gained-after-hamas-attack/> (Accessed: 1.11.2023).

⁶ Guzansky Y. (2021). Israel's Periphery Doctrines: Then and Now. *Middle East Policy*. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/mepo.12579> (Accessed: 1.11.2023).

⁷ Ibid.

⁸ Siboni G. (2023). How Israel became a cyber and technology superpower. *The Jerusalem Institute for Strategy and Security*. Available at: <https://jiss.org.il/en/siboni-how-israel-became-a-cyber-and-technology-superpower/> (Accessed: 1.11.2023).

досліджуючи, як зовнішня політика та військова підтримка США вплинули на стратегії безпеки Ізраїлю та процеси прийняття рішень⁹.

Серед науковців тривають дискусії щодо зміни підходу Ізраїлю від реактивних до більш проактивних заходів безпеки. Це і превентивні удари, і дипломатичне маневрування на міжнародній арені. Етичні наслідки стратегій безпеки Ізраїлю, особливо щодо палестинського конфлікту та жертв серед цивільного населення, є також предметом розбіжностей. Іншою темою дискусій є стійкість поточної доктрини безпеки Ізраїлю в умовах швидких технологічних змін і зміни геополітичних альянсів. У аналітичному огляді «Від обмеженої загрози до стратегічного виклику» Г. Сібоні у співавторстві з К. Майклом представляє більш традиційні погляди на виклики безпеці саме у контексті війни в Газі¹⁰. Даний огляд демонструє процес трансформації загроз для безпеки Ізраїлю та пропонує шляхи реагування на них.

Підсумовуючи, нещодавні дослідження та публікації показують, що доктрина безпеки Ізраїлю постійно розвивається під впливом комплексу регіональних загроз, технологічного прогресу та глобальних політичних змін. Майбутні дослідження, ймовірно, будуть глибше вивчати наслідки нових технологій, динаміку нових політичних альянсів і довгострокову стійкість стратегій безпеки Ізраїлю.

Виклад основного матеріалу. Ізраїльська доктрина безпеки як життєво важливий аспект його національної політики, зазнала значних трансформацій з моменту заснування держави в 1948 році. Оголошення про створення Держави Ізраїль 14 травня 1948 року зустріло різкий спротив з боку сусідніх арабських держав¹¹. Ліга арабських держав, утворена в 1945 році, пообіцяла запобігти створенню Ізраїлю силою, якщо це необхідно. Кульмінація цієї напруженості призвела до початку арабо-ізраїльської війни 1948 року. На цьому фоні Ізраїль досить швидко акумулював свої ресурси та на фоні незгасаючої підтримки перейшов не лише до воєнних дій, а до формування власної безпекової доктрини, головною метою якої був захист новоствореної держави у власних кордонах. Тим не менш формування першої ізраїльської доктрини безпеки після його заснування в 1948 році було складним процесом, опосередкованим вимогами часу, нестабільністю регіонального контексту та зобов'язанням новоствореної держави забезпечити своє виживання.

Витоки першої ізраїльської доктрини безпеки можна простежити до безпосередніх викликів, які постали після арабо-ізраїльської війни 1948 року. Екзистенційна загроза з боку сусідніх арабських держав вимагала стратегічного підходу для забезпечення виживання новоствореної держави. Ізраїльська доктрина безпеки в цей період характеризувалася поєднанням військової готовності, дипломатичних маневрів і розвитку альянсів за межами безпосередньо арабської сфери. Однією з ознак ранньої доктрини безпеки Ізраїлю була доктрина периферії, розроблена в 1950-х роках. Визнаючи ворожу позицію сусідніх арабських країн, ізраїльські лідери, зокрема прем'єр-міністр Давид Бен-Гуріон, прагнули побудувати союзи з неарабськими державами на периферії арабського світу. Альянси з такими країнами, як Туреччина, Іран та Ефіопія, культивувалися, щоб урівноважити регіональну ворожнечу та посилити стратегічну позицію Ізраїлю. Доктрина периферії відображала прагматичний та адаптивний підхід до регіональної геополітики. Ізраїльська доктрина безпеки в перші роки також включала готовність наносити превентивні військові удари для нейтралізації передбачуваних загроз. Ця стратегія була помітно продемонстрована під час Суецької кризи 1956 року, коли Ізраїль у співпраці з Францією та Сполученим Королівством розпочав превентивну військову інтервенцію проти єгипетських військ. Успіх цих операцій підтвердив уявлення про те, що активні військові заходи можуть посилити безпеку Ізраїлю та стримати потенційних супротивників.

Шестиденна війна 1967 року ознаменувала значну трансформацію в доктрині безпеки Ізраїлю. Швидка перемога та територіальна експансія Ізраїлю (захоплення Синайського півострова,

⁹ Ross D., (2015). Doomed to Succeed: The U.S.-Israel Relationship from Truman to Obama. *The Washington Institute for Near East Policy*. Available at: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/doomed-succeed-us-israel-relationship-truman-obama-0> (Accessed: 1.11.2023).

¹⁰ Siboni G., Michael, R. (2023). From a Limited Threat to a Strategic Challenge. *The Jerusalem Institute for Strategy and Security*. Available at: <https://jiss.org.il/en/siboni-michael-from-a-limited-threat-to-a-strategic-challenge/> (Accessed: 1.11.2023).

¹¹ Declaration of Israel's Independence, 1948. Available at: <https://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/truman-israel/> (Accessed: 1.11.2023).

Голанських висот, Західного берега та Східного Єрусалиму) різко змінили його стратегічний ландшафт. Доктрина еволюціонувала від оборонного до більш наступального та превентивного підходу, зосередженого на підтриманні якісної військової переваги та стримуванні¹². Класичним прикладом цієї доктрини став превентивний удар Ізраїлю по Єгипту, Йорданії та Сирії, що поклав початок Шестиденній війні. Однак війна Судного дня 1973 року, коли єгипетські та сирійські війська застали Ізраїль зненацька, підкреслила межі стримування та необхідність постійної пильності та збору розвідувальної інформації. Після війни Судного дня Ізраїль почав включати дипломатичні стратегії у свою доктрину безпеки.

Єгипетсько-ізраїльський мирний договір 1979 року став першою мирною угодою між Ізраїлем та арабською країною, значно зменшивши загрозу з боку найбільшої та наймогутнішої арабської держави¹³. Пізніше було підписано ізраїльсько-йорданський мирний договір 1994 року. Угоди в Осло з палестинцями в 1990-х роках стали суттєвим зрушенням у напрямку політичної взаємодії та вирішення конфлікту, хоча цей період також був затьмарений терористичними атаками та подальшою необхідністю посилення заходів безпеки.

Трансформація ізраїльської доктрини безпеки та регіональної політики з 1978 по 1993 роки відображає перехід від підходу, орієнтованого переважно на військові питання, до більш комплексної та багатогранної стратегії. Кемп-Девідські угоди започаткували еру мирних договорів і дипломатичної взаємодії, кинувши виклик традиційній парадигмі поклатися виключно на військову силу для безпеки. Ліванська війна виявила обмеження тривалих військових зіткнень і підкреслила необхідність регіональної стабільності. Поява Інтифади запровадила новий вимір, підкресливши важливість вирішення політичних невдоволень поряд із проблемами безпеки. Мадридська конференція та угоди в Осло відзначили прихильність регіональній дипломатії, визнаючи взаємозв'язок безпеки, політичної стабільності та прагнення до миру.

Початок Другої інтифади в 2000 році ознаменував повернення до загострення конфлікту. Ізраїльській доктрині безпеки довелося адаптуватися до асиметричної війни, зіткнувшись із терактами смертників і партизанською тактикою. Посилення розвідувальних операцій і цілеспрямовані вбивства лідерів терористів були одними з реалізованих заходів. Цей період підкреслив складність боротьби з тероризмом і роботи з недержавними акторами, що призвело до серйозних дебатів щодо балансу між безпекою та правами людини. Період з 1993 по 2005 рік став динамічною главою в історії Ізраїлю, позначеною прагненням до миру через угоди в Осло, викликами, поставленими Другою інтифадою, і стратегічними змінами, пов'язаними з виходом із Сектору Гази. Ці події разом зі змінами в політичному керівництві глибоко трансформували доктрину безпеки Ізраїлю та регіональну політику. Друга інтифада, що характеризується асиметричними загрозами та зростанням екстремістських угруповань, спонукала Ізраїль адаптувати свої стратегії для протидії зростаючим викликам безпеці. Будівництво захисної стіни та оборонних заходів підкреслили перехід до більш оборонної позиції. Трансформаційні зрушення з 1993 по 2005 роки заклали основу для подальших розробок ізраїльської доктрини безпеки та регіональної політики. Цей період відображає тонке розуміння складної взаємодії між вимогами для забезпечення безпеки, політичними міркуваннями та прагненням до міцного миру в складному регіоні Близького Сходу.

Період з 2006 по 2015 роки відзначився динамічною та багатогранною еволюцією доктрини безпеки та регіональної політики Ізраїлю. Виклики, пов'язані з асиметричними загрозами, конфліктами в Секторі Газа та зміною регіональної динаміки, змусили Ізраїль адаптувати свої військові стратегії та дипломатичні підходи. Друга ліванська війна виявила вразливість до нетрадиційної війни, що спонукало до перегляду військових доктрин. Конфлікти в Газі підкреслили складність війни в містах і необхідність мінімізації жертв серед цивільного населення. Введення в дію системи протиракетної оборони «Залізний купол» продемонструвало прагнення Ізраїлю активно захищати своє цивільне населення. Арабська весна створила новий вимір невизначеності в регіоні, вимагаючи від Ізраїлю орієнтуватися в мінливих союзах і потенційних загро-

¹² Ben-Horn Y., Posen B. (1981). Israel's strategic doctrine. *RAND Corporation*. Available at: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2007/R2845.pdf> (Accessed: 1.11.2023).

¹³ Office of the Historian, Foreign Service Institute, United States Department of State (No date). Camp David Accords and the Arab-Israeli Peace Process. Available at: <https://history.state.gov/milestones/1977-1980/camp-david> (Accessed: 1.11.2023).

зах. Дипломатичні ініціативи навколо ядерної програми Ірану ще більше підкреслили складний баланс між міркуваннями регіональної безпеки та дипломатичними зусиллями. Оскільки Ізраїль зіткнувся з цими викликами, цей період також відобразив незмінну прихильність до технологічних інновацій та адаптивність перед обличчям нових загроз. Перетин військових стратегій, дипломатичних міркувань і регіональної динаміки визначив реакцію Ізраїлю на складний ландшафт безпеки з 2006 по 2015 рік. Уроки, отримані протягом цього періоду, заклали основу для подальших розробок ізраїльської доктрини безпеки та регіональної політики.

В останні роки ізраїльська доктрина безпеки все більше зосереджується на технологічних інноваціях і кібербезпеці. Зіткнувшись із загрозами передових ракетних систем від недержавних організацій, таких як Хезболла та ХАМАС, Ізраїль розробив систему протиракетної оборони «Залізний купол», яка відіграла вирішальну роль у перехопленні ракет малої дальності. Зростаюча важливість кібервійни призвела до створення Національного кібербюро у 2012 році, що відображає мінливий характер загроз у цифровому світі¹⁴. Геополітичний ландшафт також продовжував розвиватися. Ядерна угода з Іраном (JCPOA) і регіональний вплив Ірану стали центральними питаннями стратегії безпеки Ізраїлю. Недавні угоди про нормалізацію, відомі як Угоди Авраама, з Об'єднаними Арабськими Еміратами, Бахрейном, Суданом і Марокко відкрили нові дипломатичні та стратегічні шляхи, потенційно змінюючи регіональну динаміку¹⁵.

Стратегія безпеки Ізраїлю, яка характеризується своїм динамізмом і складністю, ґрунтується на низці юридичних документів, які забезпечують основу для політики національної оборони та безпеки. Ці документи, починаючи від основоположних законів і закінчуючи конкретними оборонними директивами, формують підхід країни до вирішення безлічі викликів безпеці, з якими вона стикається. Основа правової системи Ізраїлю і, відповідно, його стратегія безпеки ґрунтується на Основних законах. Ці закони функціонують як де-факто конституція країни та встановлюють правові рамки для управління, включаючи питання національної безпеки. Зокрема, Основний закон передбачає, що Уряд визначає повноваження та обов'язки виконавчої влади в питаннях оборони та зовнішньої політики¹⁶. Він надає уряду повноваження приймати рішення щодо війни та миру, операцій безпеки та міжнародних угод, які є ключовими для формування стратегії безпеки Ізраїлю.

Важливим законодавчим актом є Закон про оборонну службу (1959 р.), який передбачає обов'язкову військову службу для громадян Ізраїлю. Цей закон є основоположним для стратегії безпеки Ізраїлю, забезпечуючи постійне постачання персоналу для Армії оборони Ізраїлю (ЦАХАЛ). Закон визначає умови, тривалість та звільнення від військової служби, що відображає суспільний дух колективної відповідальності за національну безпеку. У відповідь на унікальні виклики безпеці, з якими стикається Ізраїль, Закон про надзвичайні повноваження (затримання) (1979) забезпечує правову основу для превентивного затримання у випадках, пов'язаних з безпекою¹⁷. Цей закон дозволяє тримати під вартою осіб, підозрюваних у створенні загрози безпеці, без негайного суду, за умови судового перегляду. Незважаючи на суперечливість, ізраїльська влада вважає цей закон необхідним для боротьби з тероризмом і проведення операцій безпеки. Підхід Ізраїлю до боротьби з тероризмом формується кількома правовими документами, зокрема Законом про боротьбу з тероризмом (2016)¹⁸. Цей комплексний законодавчий акт

¹⁴ National Institute of Standards and Technology (2022). Success Story: Israel National Cyber Directorate Version 2.0. Available at: <https://www.nist.gov/cyberframework/success-stories/israel-national-cyber-directorate-version-20#:~:text=In%202012%2C%20the%20Prime%20Minister's,Israeli%20market%20against%20cyber%20threats> (Accessed: 1.11.2023).

¹⁵ Wilson Center. (2021). Abraham Accords One Year Later: Assessing Impact and What Lies Ahead. Available at: <https://www.wilsoncenter.org/event/abraham-accords-one-year-later-assessing-impact-and-what-lies-ahead> (Accessed: 1.11.2023).

¹⁶ United Nations High Commissioner for Refugees (1992). Israel: Basic Law of 1992, The Government. Available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b517c.html> (Accessed: 1.11.2023).

¹⁷ Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories (No date). Emergency powers (detention) law, 5739-1979. Available at: https://www.btselem.org/sites/default/files/1979_emergency_powers_law_detention.pdf (Accessed: 1.11.2023).

¹⁸ The counter-terrorism law, 5776-2016. Unofficial Translation. Available at: https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/counter-terrorism-law-2016-english/he/legal-docs_counter_terrorism_law_2016_english.pdf (Accessed: 1.11.2023).

дає визначення терористичним актам та організаціям, а також забезпечує правову основу для боротьби з тероризмом, включаючи санкції, слідчі повноваження та заходи тримання під вартою. Цей закон відображає мінливий характер терористичних загроз і стратегії Ізраїлю щодо протидії їм, збалансовуючи потреби безпеки з юридичними міркуваннями та міркуваннями прав людини.

Закон про повернення (1950) надає євреям усього світу право іммігрувати до Ізраїлю та отримати громадянство¹⁹. Цей законом має наслідки для безпеки, особливо в контексті ізраїльсько-палестинського конфлікту та демографічних міркувань. Закон впливає на стратегію безпеки Ізраїлю, забезпечуючи демографічний баланс, який підтримує цілісність і безпеку єврейської держави. Прийнятий у 2018 році Основний закон підтверджує Ізраїль як національну державу єврейського народу та окреслює принципи національного самовизначення. Хоча це переважно декларативний закон, він має наслідки для політики безпеки, зокрема щодо демографічного складу Ізраїлю. Акцент закону на збереженні єврейської більшості має непрямі, але значні наслідки для імміграції, громадянства та політики внутрішньої безпеки.

У епоху цифрових технологій кібербезпека є критично важливою складовою національної безпеки. Законодавча база Ізраїлю в цій сфері включає Закон про захист приватного життя (1981 р.) і різні нормативні акти та директиви Національного кіберуправління²⁰. Ці закони та нормативні акти забезпечують правову основу для захисту критичної інфраструктури, державних баз даних і приватних даних, що відображає інтеграцію кібербезпеки в ширшу стратегію безпеки Ізраїлю.

Отже, правова база Ізраїлю відіграє ключову роль у формуванні його доктрини безпеки. Цей зв'язок між правом і стратегією національної оборони складний і глибоко вкорінений в історичній, соціально-політичній та геополітичній структурі нації. Комплексний аналіз різних правових актів показує, що доктрина безпеки Ізраїлю є не просто продуктом військової стратегії чи дипломатичних ініціатив, але фундаментально закріплена в міцній правовій структурі. Відповідні законодавчі акти забезпечують структурований і принциповий підхід до національної оборони, відображаючи унікальні виклики, з якими стикається Ізраїль. У міру розвитку загроз безпеці та зміни геополітичного ландшафту законодавча база Ізраїлю, швидше за все, продовжуватиме адаптуватися, забезпечуючи, щоб його доктрина безпеки залишалася ефективною, актуальною та ґрунтувалася на законних підставах. Цей складний взаємозв'язок між законом і безпекою не лише визначає поточні стратегії безпеки Ізраїлю, але також має однозначний вплив на його майбутню оборонну політику в глобальному контексті, що постійно змінюється.

У сучасних умовах доктрина безпеки Ізраїлю є не просто відображенням його військового потенціалу чи дипломатичних відносин, а й продуктом ширшого геополітичного контексту, в якому вона існує, адже історія, географія та політичний ландшафт Ізраїлю сформували його підхід до національної безпеки²¹. У цьому контексті важливо дати належну оцінку геополітичному контексту та його впливу на доктрину безпеки Ізраїлю, простежуючи контури цих складних відносин. Геополітична реальність Ізраїлю є унікальною та відзначена багатьма факторами – його розташуванням на нестабільному Близькому Сході, відносно невеликим географічним розміром у поєднанні зі значною стратегічною глибиною та історією конфліктів із сусідніми державами та недержавними акторами. Ці елементи разом утворюють той унікальний комплекс, в якому формувалася та постійно змінювалася доктрина безпеки Ізраїлю.

У таких умовах формування та еволюція безпекової доктрини Ізраїлю є точним відображенням динаміки геополітичних реалій Близького сходу. Детальний аналіз доктрини дає змогу виокремити її ключові елементи. Центральне місце в доктрині безпеки Ізраїлю займає тривалий конфлікт з його арабськими сусідами. Низка війн (1948, 1956, 1967, 1973 р.) і періодичні протистояння призвели до формування свого роду безпекового менталітету. Доктрина еволюціонувала від ранніх стратегій активної оборони до превентивних ударів, прикладом яких стала Шестиденна війна 1967 року, коли Ізраїль нейтралізував передбачувані загрози. Це обумовлене

¹⁹ The Law of Return, 1950. Available at: https://www.gov.il/en/departments/policies/government_law_of_return_nativ (Accessed: 1.11.2023).

²⁰ Protection of Privacy Law, 5741 – 1981. Unofficial Translation. Available at: <https://www.gov.il/BlobFolder/legalinfo/legislation/en/ProtectionofPrivacyLaw57411981unofficialtranslatio.pdf> (Accessed: 1.11.2023).

²¹ Amidror Y. (2021). Israel's National Security Doctrine. *Jerusalem Institute for Strategic Studies*. Available at: <https://jiss.org.il/en/amidror-israels-national-security-doctrine/> (Accessed: 1.11.2023).

конфліктом середовище вимагало міцного військового апарату та розвідувальних можливостей, що робило попередження та стримування наріжними каменями ізраїльської стратегії. З цих же міркувань географічна вразливість Ізраїлю з його вузькими кордонами підкреслює важливість територіальної цілісності. Голанські висоти, Західний берег і Сектор Газа – це не просто спірні території, а буферні зони та стратегічна глибина. Контроль над цими районами дозволяє Ізраїлю відстежувати потенційні загрози, стримувати проникнення та підтримувати системи раннього попередження²². Таким чином, доктрина наголошує на контролі над критично важливими територіями як на засобі посилення оборонних можливостей.

На доктрину безпеки Ізраїлю також впливають його відносини із зовнішніми акторами, зокрема Сполученими Штатами. Підтримка США, що виражається у військовій допомозі, обміні розвідувальними даними та дипломатичній підтримці, зміцнила можливості стримування та стратегічну впевненість Ізраїлю.

Політика ізраїльської ядерної двозначності, яка не підтверджує і не заперечує володіння ядерною зброєю, служить стримуючим фактором проти загроз існування. Ця навмисна двозначність у поєднанні з чутками про здатність завдати другого удару гарантує, що потенційні супротивники враховують невідоме, посилюючи позицію стримування Ізраїлю. Прості спекуляції щодо ядерного потенціалу Ізраїлю формують регіональну динаміку, змушуючи держави переглянути агресивні позиції та сприяючи тонкому балансу сил.

Поява недержавних акторів, таких як Хезболла та ХАМАС, викликала необхідність внести зміни у доктрину безпеки Ізраїлю. На відміну від звичайних армій, ці організації діють серед цивільного населення, використовуючи партизанську тактику та асиметричну війну. Відповідь Ізраїлю поєднує військові наступальні дії, прикордонні укріплення та розвідувальні операції, що відображає здатність доктрини адаптуватися до нових загроз.

Геополітичний ландшафт після арабської весни, який характеризується громадянськими війнами, роздробленістю держав та зростанням екстремістських угруповань, представляє багатогранні виклики. Громадянська війна в Сирії, побічні ефекти та розширення впливу Ірану вимагають перегляду пріоритетів безпеки Ізраїлю. Занепокоєння щодо конфронтації через проксі, розповсюдження ракет і закріплення ворожих утворень поблизу її кордонів підкреслює фокус доктрини на превентивних заходах, домінуванні розвідки та стратегічній глибині²³.

Ізраїльська доктрина безпеки нерозривно пов'язана з його технологічним прогресом. Усвідомлюючи свої обмеження у розмірі та чисельності населення, Ізраїль віддав пріоритет інноваціям у військових технологіях, кіберпотенціалах і зборі розвіданих²⁴. Ця технологічна перевага, прикладом якої є система протиракетної оборони «Залізний купол» або можливості ведення кібервійни, доповнює традиційну військову силу, посилюючи стримування та обороноздатність.

Не зважаючи на комплексний підхід до формування доктрини безпеки, останніми роками ізраїльська доктрина безпеки зазнала значних змін, спричинених швидкою трансформацією ландшафту Близького Сходу²⁵. У цьому контексті йдеться в першу чергу про адаптації стратегій безпеки Ізраїлю, зосереджуючись на каталізаторах змін і наслідках цих змін у регіоні, який позначений нестабільністю та стратегічною складністю, а також зміну пріоритетів з метою посилення відповіді на сучасні загрози. Тож розглянемо якісні зміни у порядку пріоритетності.

Однією з найпомітніших змін у сфері безпеки Ізраїлю є зростання загроз з боку недержавних акторів. Групи, такі як Хезболла в Лівані та ХАМАС у Газі, створюють інші виклики порівняно

²² Nagel J., Schanzer J. (2019). From Ben-Gurion to Netanyahu: The Evolution of Israel's National Security Strategy. *Foundation for Defense of Democracies*. Available at: <https://www.fdd.org/analysis/2019/05/13/from-ben-gurion-to-netanyahu-the-evolution-of-israels-national-security-strategy/> (Accessed: 1.11.2023).

²³ Eisenkot G., Siboni G. (2019). Guidelines for Israel's national security strategy. *The Washington Institute for Near East Policy*. Available at: <https://www.washingtoninstitute.org/media/4613> (Accessed: 1.11.2023).

²⁴ Siboni G. (2023). How Israel became a cyber and technology superpower. *The Jerusalem Institute for Strategy and Security*. Available at: <https://jiss.org.il/en/siboni-how-israel-became-a-cyber-and-technology-superpower/> (Accessed: 1.11.2023).

²⁵ Raine J. (2023). The battle for the Middle East's geopolitics. *International Institute for Strategic Studies*. Available at: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2023/11/the-battle-for-the-middle-east-geopolitics/> (Accessed: 18.11.2023).

з традиційними державними супротивниками²⁶. Сучасна відповідь Ізраїлю полягає в розробці цілеспрямованих стратегій, включаючи передові можливості розвідки та точні удари, щоб протистояти асиметричній тактиці ведення війни, яку використовують ці групи.

Зростаючий вплив Ірану в регіоні, зокрема його ядерні амбіції та підтримка проксі-груп, суттєво вплинули на доктрину безпеки Ізраїлю. У відповідь Ізраїль не лише посилив свою розвідку та військову готовність, але й стратегічно повернувся до створення нових альянсів²⁷. Угоди Авраама, які нормалізують відносини з кількома арабськими державами, є свідченням цього зсуву, створивши широку антиіранську коаліцію²⁸. У цьому ж контексті варто згадати нормалізацію відносин з Саудівською Аравією, яка своєю першочерговою метою має стримування Ірану.

Ізраїльська доктрина безпеки все більше інтегрує передові технології, що відображає мінливий характер війни. Ізраїль є світовим лідером у сфері кібербезпеки та розробив складні кіберспроможності як для оборонних, так і для наступальних операцій²⁹. Система протиракетної оборони «Залізний купол» є прикладом інвестицій Ізраїлю в технології нейтралізації зовнішніх загроз.

Зрушення у зовнішній політиці США завжди впливали на стратегію безпеки Ізраїлю. Змінна прихильність США до регіону під різними адміністраціями³⁰ спонукала Ізраїль до диверсифікації дипломатичного та військового партнерства та до пошуку більшої самостійності в оборонних можливостях.

Динаміка внутрішньої безпеки Ізраїлю, зокрема щодо ізраїльсько-палестинського конфлікту, продовжує формувати його доктрину безпеки³¹. Демографічні зміни, прагнення до рішення про створення двох держав і врегулювання напруженості на таких територіях, як Західний берег і Газа, є невід'ємною частиною загального розрахунку безпеки Ізраїлю.

Нещодавні відкриття запасів природного газу в Східному Середземномор'ї вивели енергетичну безпеку на перший план ізраїльської доктрини безпеки. Захист цих ресурсів і використання їх для досягнення дипломатичних здобутків, особливо з сусідніми країнами, стало іншим, не менш важливим пріоритетом.

Пандемія COVID-19 додала новий вимір національній безпеці, підкресливши важливість біоохорони та управління кризовими ситуаціями в плануванні безпеки Ізраїлю. Наслідки пандемії для регіональної стабільності та економічних умов також опосередковано вплинули на стратегію безпеки.

Нещодавні атаки ХАМАСу на Ізраїль кинули виклик стратегічним засадам доктрини безпеки Ізраїлю, наголошуючи на необхідності нюансованого та адаптивного підходу. Здатність ХАМАСу здійснювати постійні ракетні атаки зі значним впливом на життя цивільного населення підкреслює важливість комплексних оборонних стратегій, які охоплюють як традиційні військові засоби, так і заходи цивільного захисту³². Конфлікт підкреслює необхідність поси-

²⁶ Sachs N., Huggard K. (2020). Israel in the Middle East: The Next Two Decades. *Brookings Institution*. Available at: <https://www.brookings.edu/articles/israel-in-the-middle-east-the-next-two-decades/> (Accessed: 1.11.2023).

²⁷ Feierstein G. M., Guzansky Y. (2022). Two years on, what is the state of the Abraham Accords? *Middle East Institute*. Available at: <https://www.mei.edu/publications/two-years-what-state-abraham-accords> (Accessed: 1.11.2023).

²⁸ Egel D., Efron S., Robinson L. (2021). Peace Dividend. Widening the Economic Growth and Development Benefits of the Abraham Accords. *RAND National Security Research Division*. Available at: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA1149-1.html> (Accessed: 1.11.2023).

²⁹ Israel National Cyber Directorate (2021). Israel International Cyber Strategy. International Engagement for Global Resilience. Available at: https://www.gov.il/BlobFolder/news/international_strategy/en/Israel%20International%20Cyber%20Strategy.pdf (Accessed: 1.11.2023).

³⁰ Telhami S. (2023). Israel Loses Much of the Support It Gained After Hamas Attack. *Brookings Institution*. Available at: <https://www.brookings.edu/articles/israel-loses-much-of-the-support-it-gained-after-hamas-attack/> (Accessed: 10.11.2023).

³¹ Trajtenberg M., Shalom D. (2022). Strategic Overview of Israel's National Security in 2022: A Time for Critical Decisions. *Institute for National Security Studies*. Available at: <https://www.inss.org.il/publication/preview-2022/> (Accessed: 1.11.2023).

³² Aspinall E. (2023). Geopolitics of Israel-Hamas War. *British Foreign Policy Group*. Available at: <https://bfpgrp.co.uk/2023/10/geopolitics-of-israel-hamas-war/> (Accessed: 1.11.2023).

лення розвідувальних можливостей, здатних передбачати та нейтралізувати нетрадиційні загрози. Стратегічна позиція Ізраїлю має розвиватися, щоб відповідати не лише звичайним військовим викликам, але й асиметричній тактиці, яку використовують недержавні актори, такі як ХАМАС. Стратегічні наслідки поширюються на необхідність міжнародної співпраці в обміні розвідувальними даними для протидії транснаціональним загрозам з боку бойовиків.

Крім того, конфлікт спонукає до переоцінки ефективності стримування проти недержавних гравців. Традиційна модель стримування, яка часто базується на загрозі переважаючої сили, може потребувати повторного калібрування, коли необхідне протистояння супротивникам за допомогою нетрадиційної тактики та розосереджених командних структур. Стратегічне командування національної оборони Ізраїлю має враховувати складні політики стримування, коли військова перевага не гарантує імунітет від асиметричних загроз.

Нещодавній конфлікт привернув увагу до впливу атак ХАМАСу на цивільне населення в Ізраїлі. Невибірковий характер ракетних атак, спрямованих на міські центри та цивільну інфраструктуру, підкреслює складність захисту цивільних осіб у середовищі, де лінії фронту розмиті. Психологічний стан ізраїльських громадян, які живуть під постійною загрозою ракетного обстрілу, додає конфлікту гуманітарного виміру. Роль заходів цивільної оборони, включаючи ефективність систем раннього попередження та бомбосховищ, стає критично важливим аспектом ізраїльської доктрини безпеки. Оскільки ХАМАС використовує міські райони для здійснення атак, виклик мінімізації жертв серед цивільного населення при збереженні військових об'єктів стає делікатним балансуванням для сил оборони Ізраїлю.

В епоху миттєвого поширення інформації медіа висвітлення конфлікту та психологічний вплив на населення відіграють ключову роль у формуванні наративів. Використання ХАМАСом медіа як інструменту психологічної війни, включаючи стратегічне визначення часу запуску ракет і маніпулювання жертвами серед цивільного населення з метою пропаганди, підкреслює важливість інформаційної війни в сучасних конфліктах. Реакція Ізраїлю в управлінні наративом, протидії дезінформації та передачі власної позиції щодо конфлікту стає невід'ємною частиною його загальної доктрини безпеки. Поле битви в ЗМІ, як традиційне, так і цифрове, посилює стратегічні виміри конфлікту, впливаючи на міжнародне сприйняття та потенційно впливаючи на дипломатичні результати.

Висновки. Сучасна доктрина безпеки Ізраїлю є продуктом його історичного досвіду, регіональних проблем, зовнішніх альянсів і технологічного прогресу. Поєднання екзистенціальних загроз, тривалих конфліктів, стратегічних імперативів і нестабільної ситуації в регіоні Близького Сходу, вимагає багатогранного підходу, який охоплює стримування, попередження, стратегічну глибину та технологічні інновації. Тому доктрина безпеки Ізраїлю залишається адаптивною, що відображає його прагнення до виживання, суверенітету та регіональної стабільності. Визнання цих взаємопов'язаних факторів дає змогу зрозуміти стратегічне мислення Ізраїлю, політичні рішення та постійні пошуки безпеки в нестабільному регіоні.

Таким чином, ізраїльська доктрина безпеки розвивається у відповідь на комплексні виклики, які є невід'ємною частиною глобальної геополітики, а відтак відображаються у регіональному контексті. Посилення недержавних акторів, іранська загроза, технологічний прогрес, зміна глобальних альянсів, внутрішня демографічна та політична динаміка, економічні міркування та несподівані виклики, такі як пандемія COVID-19, – усе це зіграло свою роль у формуванні поточних стратегій безпеки Ізраїлю.

Більше того, нещодавні атаки ХАМАСу утворили складний вимір викликів, які перевіряють самі основи ізраїльської доктрини безпеки. Військова динаміка, політичні наслідки, стратегічні пріоритети, вплив на цивільне населення та роль медіа та психологічної війни разом обумовлюють еволюцію доктрини безпеки. Адаптивність ізраїльської доктрини безпеки матиме ключове значення для вирішення багатогранних викликів, які створюють недержавні суб'єкти, які використовують асиметричну тактику в геополітичному середовищі, яке постійно змінюється.

Ці адаптації підкреслюють проактивний підхід Ізраїлю до забезпечення своєї національної безпеки. Хоча основні принципи підтримки якісної військової переваги та забезпечення національного виживання залишаються, методи та стратегії досягнення цих цілей постійно розвиваються. Здатність Ізраїлю ефективно обирати та застосовувати їх матиме вирішальне значення для забезпечення його позицій в регіоні. Ймовірно, майбутня доктрина безпеки країни й надалі

характеризуватиметься гнучкістю, інноваційністю та готовністю прокладати нові шляхи в дипломатії та обороні.

Підсумовуючи, доктрина безпеки Ізраїлю перед реаліями геополітичної динаміки Близького Сходу є свідченням його стійкості та адаптивності. Проте шлях вперед сповнений викликів, які вимагатимуть детального стратегічного планування, дипломатичної витонченості та технологічних інновацій. У міру того, як регіон продовжує розвиватися, змінюватимуться й стратегії, які використовує Ізраїль для захисту своїх інтересів і забезпечення своєї безпеки.

References

1. Amidror Y. (2021). Israel's National Security Doctrine. *Jerusalem Institute for Strategic Studies*. Available at: <https://jiss.org.il/en/amidror-israels-national-security-doctrine/> (Accessed: 1.11.2023).
2. Aspinall E. (2023). Geopolitics of Israel-Hamas War. *British Foreign Policy Group*. Available at: <https://bfp.org.uk/2023/10/geopolitics-of-israel-hamas-war/> (Accessed: 1.11.2023).
3. Ben-Horn Y., Posen B. (1981). Israel's strategic doctrine. *RAND Corporation*. Available at: <https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/reports/2007/R2845.pdf> (Accessed: 1.11.2023).
4. Declaration of Israel's Independence, 1948. Available at: <https://www.pbs.org/wgbh/americanexperience/features/truman-israel/> (Accessed: 1.11.2023).
5. Egel D., Efron S., Robinson L. (2021). Peace Dividend. Widening the Economic Growth and Development Benefits of the Abraham Accords. *RAND National Security Research Division*. Available at: <https://www.rand.org/pubs/perspectives/PEA1149-1.html> (Accessed: 1.11.2023).
6. Eisenkot G., Siboni G. (2019). Guidelines for Israel's national security strategy. *The Washington Institute for Near East Policy*. Available at: <https://www.washingtoninstitute.org/media/4613> (Accessed: 1.11.2023).
7. Feierstein G. M., Guzansky Y. (2022). Two years on, what is the state of the Abraham Accords? *Middle East Institute*. Available at: <https://www.mei.edu/publications/two-years-what-state-abraham-accords> (Accessed: 1.11.2023).
8. Guzansky Y. (2021). Israel's Periphery Doctrines: Then and Now. *Middle East Policy*. Available at: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/mepo.12579> (Accessed: 1.11.2023).
9. Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories (No date). Emergency powers (detention) law, 5739-1979. Available at: https://www.btselem.org/sites/default/files/1979_emergency_powers_law_detention.pdf (Accessed: 1.11.2023).
10. Israel National Cyber Directorate (2021). Israel International Cyber Strategy. International Engagement for Global Resilience. Available at: https://www.gov.il/BlobFolder/news/international_strategy/en/Israel%20International%20Cyber%20Strategy.pdf (Accessed: 1.11.2023).
11. Nagel J., Schanzer J. (2019). From Ben-Gurion to Netanyahu: The Evolution of Israel's National Security Strategy. *Foundation for Defense of Democracies*. Available at: <https://www.fdd.org/analysis/2019/05/13/from-ben-gurion-to-netanyahu-the-evolution-of-israels-national-security-strategy/> (Accessed: 1.11.2023).
12. National Institute of Standards and Technology (2022). Success Story: Israel National Cyber Directorate Version 2.0. Available at: <https://www.nist.gov/cyberframework/success-stories/israel-national-cyber-directorate-version-20#:~:text=In%202012%2C%20the%20Prime%20Minister's,Israeli%20market%20against%20cyber%20threats> (Accessed: 1.11.2023).
13. Office of the Historian, Foreign Service Institute, United States Department of State (No date). Camp David Accords and the Arab-Israeli Peace Process. Available at: <https://history.state.gov/milestones/1977-1980/camp-david> (Accessed: 1.11.2023).
14. Protection of Privacy Law, 5741 – 1981. Unofficial Translation. Available at: <https://www.gov.il/BlobFolder/legalinfo/legislation/en/ProtectionofPrivacyLaw57411981unofficialtranslation.pdf> (Accessed: 1.11.2023).
15. Raine J. (2023). The battle for the Middle East's geopolitics. *International Institute for Strategic Studies*. Available at: <https://www.iiss.org/online-analysis/online-analysis/2023/11/the-battle-for-the-middle-east-geopolitics/> (Accessed: 18.11.2023).
16. Ross D. (2015). Doomed to Succeed: The U.S.-Israel Relationship from Truman to Obama. *The Washington Institute for Near East Policy*. Available at: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/doomed-succeed-us-israel-relationship-truman-obama-0> (Accessed: 1.11.2023).

17. Sachs N., Huggard K. (2020). Israel in the Middle East: The Next Two Decades. *Brookings Institution*. Available at: <https://www.brookings.edu/articles/israel-in-the-middle-east-the-next-two-decades/> (Accessed: 1.11.2023).
18. Siboni G. (2023). How Israel became a cyber and technology superpower. *The Jerusalem Institute for Strategy and Security*. Available at: <https://jiss.org.il/en/siboni-how-israel-became-a-cyber-and-technology-superpower/> (Accessed: 1.11.2023).
19. Siboni G., Michael, R. (2023). From a Limited Threat to a Strategic Challenge. *The Jerusalem Institute for Strategy and Security*. Available at: <https://jiss.org.il/en/siboni-michael-from-a-limited-threat-to-a-strategic-challenge/> (Accessed: 1.11.2023).
20. Telhami S. (2023). Israel Loses Much of the Support It Gained After Hamas Attack. *Brookings Institution*. Available at: <https://www.brookings.edu/articles/israel-loses-much-of-the-support-it-gained-after-hamas-attack/> (Accessed: 10.11.2023).
21. The counter-terrorism law, 5776-2016. Unofficial Translation. Available at: https://www.gov.il/BlobFolder/dynamiccollectorresultitem/counter-terrorism-law-2016-english/he/legal-docs_counter_terrorism_law_2016_english.pdf (Accessed: 1.11.2023).
22. The Law of Return, 1950. Available at: https://www.gov.il/en/departments/policies/government_law_of_return_nativ (Accessed: 1.11.2023).
23. Trajtenberg M., Shalom D. (2022). Strategic Overview of Israel's National Security in 2022: A Time for Critical Decisions. *Institute for National Security Studies*. Available at: <https://www.inss.org.il/publication/preview-2022/> (Accessed: 1.11.2023).
24. United Nations High Commissioner for Refugees (1992). Israel: Basic Law of 1992, The Government. Available at: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b517c.html> (Accessed: 1.11.2023).
25. Wilson Center. (2021). Abraham Accords One Year Later: Assessing Impact and What Lies Ahead. Available at: <https://www.wilsoncenter.org/event/abraham-accords-one-year-later-assessing-impact-and-what-lies-ahead> (Accessed: 1.11.2023).